

Urszula Nowicka

"Perizia psichica nel processo matrimoniale canonico con particolare riferimento ai disturbi dell'orientamento sessuale", J. Słowiński, Città del Vaticano 2010 : [recenzja]

Ius Matrimoniale 16 (22), 273-277

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**J. SŁOWIŃSKI, *PERIZIA PSICHICA NEL PROCESSO
MATRIMONIALE CANONICO CON PARTICOLARE RIFERIMENTO
AI DISTURBI DELL'ORIENTAMENTO SESSUALE*, LATERAN
UNIVERSITY PRESS, CITTÀ DEL VATICANO 2010, SS. 455**

We współczesnym świecie od dłuższego czasu trwa publiczna debata na temat różnego rodzaju „inności seksualnej”. Niestety, nazbyt często wyłania się z niej smutny wniosek dotyczący utraty poczucia właściwego wymiaru ludzkiej seksualności, skutkujący w konsekwencji uznawaniem homoseksualizmu za jedną z naturalnych form relacji seksualnych, za równorzędną formę ludzkiej płciowości. Zagadnienie jest o tyle delikatne, że dla jednych ciągle pozostaje tematem tabu, takim, o którym się nie mówi, inni jawnie i agresywnie występują przeciwko osobom innej orientacji, dla jeszcze innych jest to zjawisko normalne, dla którego domagają się nie tylko akceptacji, ale nawet legalizacji prawnej. W kontekst tych trudności wpisuje się także kwestia odniesienia owych zaburzeń orientacji seksualnej do małżeństwa, które jest i pozostanie *głęboką wspólnotą życia i miłości* mężczyzny i kobiety (por. Sobór Watykański II, Konstytucja *Gaudium et spes*, n. 48).

Próba odpowiedzi na liczne pytania w tym zakresie jest rozprawa doktorska ks. Jana Słowińskiego, napisana pod kierunkiem naukowym znanego kanonisty ks. prof. Manuela Jesus Arroba Conde, obroniona 10 kwietnia 2008 r. na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, a w 2010 r. wydana drukiem w ramach serii *Corona Lateranensis* tegoż Uniwersytetu. Jej tytuł *Perizia psichica nel processo matrimoniale canonico con particolare riferimento ai disturbi dell'orientamento sessuale* (Ekspertyza psychiczna w kanonicznym procesie małżeńskim ze szczególnym odniesieniem do zaburzeń orientacji seksualnej – tłum. własne) sugeruje, że treść publikacji skupiona jest wokół trzech zagadnień, wzajemnie się przenikających. Innymi słowy, że lektura książki wprowadzi czytelnika w kwestie dotyczące procesu o nieważność małżeństwa, który to proces będzie miał na celu badanie *nullitas matrimonii* pod kątem ewentualnych zaburzeń orientacji seksualnej oraz, że

w kwestii owego badania szczególna uwaga poświęcona zostanie ekspertyzie biegłego psychologa.

Recenzowana publikacja obejmuje 455 stron: wstęp (s. 5-11), wykaz skrótów (s. 13-14), trzy rozdziały merytoryczne (s. 15-387), zakończenie (s. 389-418), streszczenie w jęz. angielskim (s. 419-428), bibliografię (s. 429-450) oraz spis treści (s. 451-455). Każdy z rozdziałów rozpoczyna się punktem o charakterze wprowadzającym w jego problematykę.

We Wstępie Autor określa cel swojej pracy, jakim jest miejsce ekspertyzy psychologicznej w kanonicznym prawie procesowym. Słusznie zauważa, że złożoność i wyjątkowość tej kwestii polega na stanięciu wobec spotkania dwóch różnych nauk: prawnokanonicznej oraz psychologicznej lub psychiatrycznej, które w praktyce przekłada się na często trudny dialog sędziego z biegłym w procesie o nieważność małżeństwa. Dla zobrazowania tego dialogu Autor postanawia poddać analizie zagadnienie niezdolności do małżeństwa z przyczyn natury psychicznej, ograniczając się jednak do konkretnego zaburzenia, a mianowicie zaburzenia orientacji seksualnej. Tak określony zakres badań pozwala natychmiast postulować, aby ich treść stała się lekturą zwłaszcza pracowników sądowych – sędziów i biegłych – aby każdy z nich, wykonując swoje zadania w służbie Kościoła, właściwie rozumiał oraz doceniał, ale nie przeceniał, rolę biegłego w procesie.

Układ trzech kolejnych rozdziałów monografii jest dosyć złożony, a ich zakres tematyczny bardzo rozbudowany. Przeglądając spis treści w pierwszym momencie pojawiają się pytania: czy nie za dużo? czy nie za szczegółowo? dlaczego tak, a nie inaczej, czemu taka kolejność? po co to wszystko? Otóż recenzowana pozycja jest z pewnością lekturą dla wymagających – nie jest to podręcznik akademicki, ani tym bardziej poradnik dla niezorientowanych w kanonistyce. Ilość poruszanych zagadnień, zarówno z zakresu prawa kanonicznego, jak i psychologii, jest imponująca. Niech świadczy o tym krótka prezentacja treści poszczególnych rozdziałów:

Rozdział I (s. 15-149), zatytułowany *Orientacja seksualna a nieważność małżeństwa* (tłum. własne), został skonstruowany w ten sposób, aby ukazać wzajemne przenikanie się ludzkiej natury seksualnej z istotą zgody małżeńskiej i małżeńskiego życia. Po krótkim wprowadzeniu w problematykę konsensu małżeńskiego oraz przyczyn jego nieważności ujętych w kan. 1095 KPK, sporo miejsca poświęca Autor zagadnieniu ludzkiej seksualności. Jest to wykład o tyle ważny i ciekawy, że

– jak zauważa ks. Jan Słowiński – *nic nie zostało tak źle zrozumiane jak katolickie nauczanie o seksualności ludzkiej*. Zawarte tu refleksje o charakterze medycznym, psychologicznym, ale także teologicznym, prowadzą do zrozumienia pojęcia seksualności w doktrynie chrześcijańskiej, ale także poznania poszczególnych jej wymiarów i etapów kształtowania oraz relacji, jaka zachodzi pomiędzy ludzką seksualnością a małżeństwem chrześcijańskim. Na szczególną uwagę zasługują także dwie ostatnie części tego rozdziału, w której Autor omawia zagadnienie homoseksualizmu w jurysprudencji Roty Rzymskiej przed i po Soborze Watykańskim II oraz po promulgacji KPK 1983. Na przykładzie licznych sentencji rotalnych ukazuje tu ewolucję, jaka dokonała się w ocenie fenomenu homoseksualności w relacji do małżeństwa, od jej przyczynowości pośredniej dla nieważności (czyli zawsze łącznie z innymi tytułami), aż do niezdolności konsensualnej z przyczyn natury psychicznej.

Opracowanie treści rozdziału II (s. 151-245) musiało być dużym wyzwaniem dla kanonisty. Jak bowiem wskazuje tytuł rozdziału: *Zaburzenia orientacji seksualnej; natura i analiza medyczna fenomenu* (tłum. własne), jego przedmiotem są rozważania medyczne nad zjawiskiem homoseksualizmu. Autor, oprócz próby jego zdefiniowania, dokonuje tutaj konfrontacji stanowisk różnych szkół w tym zakresie, poszukując odpowiedzi na pytanie, czy w przypadku zaburzeń orientacji seksualnych trzeba mówić o psychopatologii, o chorobie czy o innych formach anomalii psychicznej. Dokonuje rozróżnienia poszczególnych form homoseksualizmu oraz porównuje go z innymi zaburzeniami psychoseksualnymi (transwestytyzm, pedofilia, transeksualizm). Dla Autorki tej recenzji szczególnie godne podziwu są rozważania nad przyczynami homoseksualizmu: omawiając teorie biologiczne, psychologiczne oraz socjo-środowiskowe, a wśród nich jeszcze różnego rodzaju hipotezy, ks. Jan Słowiński udowodnił, że oprócz wiedzy kanonistycznej może pochwalić się także doskonałą znajomością zagadnień medycznych. Potwierdza to także ostatni punkt tego rozdziału, poświęcony zagadnieniom leczenia uwarunkowań homoseksualnych, z uwzględnieniem różnego rodzaju mniej lub bardziej skutecznych terapii psychologicznych.

Ostatni, III rozdział monografii (s. 247-387) zatytułowany został *Dowód z ekspertyzy biegłego w kanonicznym procesie małżeńskim* (tłum. własne). Pewnym mankamentem wydaje się fakt, iż tytułowa *ekspertyza biegłego* po raz pierwszy pojawia się dopiero w tym miej-

scu. Ma to oczywiście pewne uzasadnienie logiczne (wcześniejsze rozważania nie są przecież oderwane od *meritum*), jednak wydaje się, że z punktu widzenia struktury pracy warto byłoby pewne zagadnienia fundamentalne wyjaśnić na samym początku; ale jest to jedynie subiektywna opinia, a nie błąd merytoryczny. Treści zawarte w pierwszym punkcie tego rozdziału dotyczą historii opinii biegłego jako środka dowodowego, definicji ekspertyzy, jej natury prawnej, konieczności, użyteczności i godziwości, a także różnych rodzajów przewidzianych w KPK. W punkcie drugim Autor omawia wymagania, jakie powinny być stawiane biegłym, i to zarówno w zakresie ich formacji zawodowej, jak również w odniesieniu do sporządzanej na potrzeby procesu ekspertyzy. Na uwagę zasługuje tutaj kwestia zagadnień, jakie powinny być przedstawione biegłemu do opracowania, często bowiem zdarza się, że biegli, pytani o zagadnienia prawne, udzielają odpowiedzi w ten sposób, że niemal wyęczają sędziego w jego zadaniu wyrokowania, a sędziowie ów sąd czasem bezkrytycznie przyjmują. Jakby odpowiedzią na ten problem jest punkt trzeci rozdziału, poświęcony w całości ocenie ekspertyzy ze strony sędziego, z odwołaniem się m.in. do niezwykle istotnych w tej kwestii przemówień Jana Pawła do Roty Rzymskiej z 1987 i 1988 r. Ostatni punkt jest niejako zwieńczeniem wszystkich wcześniejszych rozważań, a jednocześnie syntezą poszczególnych elementów pracy – dotyczy bowiem dowodu z opinii biegłego dotyczącej homoseksualizmu jako formy niezdolności konsensualnej do zawarcia małżeństwa.

Zakończenie jest obszernym podsumowaniem wyników przeprowadzonych badań. Autor syntetyzuje swoje wcześniejsze rozważania, ale także wyciąga istotne wnioski co do natury zaburzeń orientacji seksualnej i ich wpływu na ważność małżeństwa. Niech pozostaną one niedopowiedziane w niniejszej recenzji, aby tym bardziej zachęcić do lektury monografii ks. Jana Słowińskiego. Niech nie przeraża jej język – choć da się odczuć, że Autor nie uczył się jęz. włoskiego w szkółce niedzielnej, to nie jest to język wyszukany – pokuszę się o określenie go zrozumiałym, z dodatkowym atutem, jakim jest możliwość poznania licznych zwrotów i wyrażeń używanych przez rodowitych Włochów. Nie sposób nie zwrócić uwagi także na wykaz bibliograficzny, obejmujący zarówno Magisterium Kościoła, liczne wyroki rotalne oraz literaturę, zarówno z zakresu prawa kanonicznego, jak i psychologii, która może stać się prawdziwą kopalnią źródeł dla poszukujących pozycji bibliograficznych w omawianej materii.

Na koniec pragnę podkreślić, iż Autor, zastrzegając wielokrotnie, iż celem jego działań nie jest jakakolwiek ocena moralna, rzeczywiście jej nie dokonuje. Natomiast całość jego rozważań w sposób bardzo umiętny przenika duch antropologii chrześcijańskiej, który pozwala w sposób naukowy i racjonalny, a jednocześnie delikatny i subtelny spojrzeć i zrozumieć problem zaburzeń z zakresu orientacji seksualnej.

Tylnia okładka recenzowanej publikacji zawiera następującą informację: *Seria CORONA LATERANENSIS zamieszcza, wśród rozpraw szczególnie godnych dyskusji na Wydziale i w Instytucie Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego, te badania naukowe, które zasługują, poprzez swoje znaczenie, na ich szersze rozpowszechnienie, zarówno z racji poruszanych zagadnień, jak i oryginalności i dojrzałości ich opracowania* (tłum. własne). Po lekturze recenzowanej monografii można śmiało stwierdzić, że spełnia ona wszystkie wymienione kryteria.

Urszula Nowicka